

УДК 94(447.54)«1905/1908»
ББК 63.3(4УКР – 4ХАР)52

В'ячеслав Магась

Діяльність організацій Всеросійського академічного союзу в Харкові (1905-1908 рр.)

У статті розглянуто організаційну та суспільно-політичну діяльність осередків Всеросійського академічного союзу в м. Харків у 1905-1908 рр. Організація складалася з двох груп: Союзу професорів та Союзу молодших викладачів. Її діяльність в Харкові можна поділити на два періоди: відкритий (1905 р.) та конспіративний (1906-1908 рр.). Члени Академічного союзу обговорювали назрілі освітні проблеми, а також питання державного реформування. Крім того, вони намагалися впливати на студентську революційну, страйкову боротьбу та проводити суспільно-корисну діяльність.

Ключові слова: Академічний союз, Союз професорів, Союз молодших викладачів, академічні свободи, революційна боротьба.

В період революції 1905-1907 рр. пробудилася громадянська активність багатьох категорій населення. Особливістю періоду стала поява безпартійних професійно-політичних організацій, котрі в своїй діяльності ставили за мету покращення професійного становища їх членів, однак вважали, що останнє можливе лише зі зміною існуючого самодержавного ладу шляхом скликання Установчих зборів (чи іншої представницької установи) на основі загального, прямого, таємного та рівного виборчого права. До таких організацій належав і Всеросійський академічний союз, що розгорнув свою діяльність в Україні у 1905-1908 рр. Крім того, професорсько-викладацька інтелектуальна еліта становила найосвіченішу частину населення, котра бачила шляхи виходу країни з революційної кризи та прагнула за допомогою власних професійно-політичних організацій донести свою позицію до уряду.

© Магась В., 2013

Магась В'ячеслав Олегович - кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук Житомирського військового інституту ім. С.П. Корольова Державного університету телекомунікацій.

Вивчення суспільно-політичних та професійних рухів на початку ХХ ст. є особливо актуальним, що пов'язано з процесами становлення громадянського суспільства в сучасній Україні. Крім того, досвід боротьби професорсько-викладацького складу за академічні та політичні свободи важливий в контексті трансформації освітньої та державної системи.

В історіографічному плані питання є малодослідженим. Окремі дані про діяльність Всеросійського академічного союзу присутні в статті Н. Череваніна, присвяченій руху серед інтелігенції на початку ХХ ст., що побачила світ 1910 р.¹ Багаторічним дослідником означеної проблематики є А.Є. Іванов в монографії якого (видана 1991 р.) наявні окремі відомості, щодо діяльності Академічного союзу². Більш детальна характеристика останньої містилася в його статтях, присвячених Першій російській революції³ та витокам партії кадетів⁴. Ним же була охарактеризована діяльність центральних органів Академічного союзу в колективній монографії «Самоорганізація російської общественности в последней трети XVIII – начале XX в.»⁵. Зростає увага російських дослідників до історії регіональних відділень Академічного союзу⁶. Кількісні характеристики діяльності організацій Всеросійського Академічного союзу в Україні знаходимо в сучасних українських дослідників⁷. Окремі аспекти, пов'язані з впливу Академічного союзу на створення правих «академічними корпораціями» висвітлені в дослідженні харківського дослідника І.В. Омелянчука⁸.

Таким чином, проблеми, пов'язані з діяльністю Академічного союзу в українських губерніях Російської імперії все ще залишаються малодослідженими, оскільки вказані автори звертали увагу переважно на діяльність центральних органів Союзу.

Основою нашого дослідження стали матеріали Центрального державного історичного архіву України в м. Києві. Серед них основну групу становить діловодна документація, а саме – документи державних установ (жандармських органів – Харківського охоронного відділу, Південно-Східного районного охоронного відділення та Харківського губернського жандармське управління), а також документи громадських організацій, зокрема статuti організацій Академічного сою-

зу в м. Харків, а також звіт про діяльність Союзу молодших викладачів за увесь 1905 рік та січень 1906 рр. Крім того, нами було використано періодичні видання, зокрема газету Союзу Союзів, що міститься в 838 фонді (колекція листівок).

Метою публікації є висвітлення роботи, яка проводилася діячами Всеросійського академічного союзу в м. Харкові у 1905-1908 рр., що був в той час значним університетським і інтелектуальним центром Російської імперії. З цією метою нами було виконано такі завдання: розглянуто програмні положення діяльності Академічного союзу; охарактеризовано організаційну структуру Харківського відділу Союзу; вивчено діяльність груп професорів та молодших викладачів Академічного союзу в Харкові; охарактеризовано діяльність найвизначніших діячів харківського відділення Академічного союзу; проаналізовано характер взаємодії відділення Союзу з владою.

Напередодні установчого з'їзду Академічного союзу його місцеві організації на Харківщині були не чисельними і знаходилися на перших етапах формування. Про це свідчить, наприклад, відозва Харківського бюро «Про заснування асоціації», в якій вказувалося, що при всіх університетах створені «професорські гуртки – групи однодумців, що мають ліберальний характер», котрі, однак, не можуть бути дієвим фактором «демократизації професури». У відозві містився заклик до об'єднання усіх груп в єдину дієву організацію⁹.

Установчий з'їзд Всеросійського академічного союзу відбувся 25-28 березня 1905 р. в Санкт-Петербурзі. Харківський Університет представляли його професори М.А. Гредескул, Д.І. Багалій, Д.М. Овсянніков-Куликівський та члени Союзу молодших викладачів – А.М. Фатєєв і Т.Є. Тимофєєв. Загалом, на цьому з'їзді були присутні представники всіх вищих навчальних закладів (близько 150 професорів і доцентів). На загальних зборах мова йшла про історію Всеросійського союзу діячів науки та просвіти, а також принципи, покладені в основу цього союзу. При цьому В.І. Вернадський наголошував на необхідності досягнення академічної свободи, а К.А. Тімірязєв – академічної та політичної¹⁰. В прийнятій з'їздом політичній декларації містився заклик до царського уряду найближчим часом провести «глибоку політичну реформу» державного устрою задля попередження анархії, що

загрожує «численними бідами країні». Ця реформа, вказувалося в декларації, мала ґрунтуватися на «послідовному та безумовному демократизмі». Єдиний засіб порятунку від революційного свавілля члени Союзу вбачали у народному представництві, скликаному на демократичних засадах. В академічній резолюції містився заклик до уряду припинити поліційно-бюрократичний вплив на студентство. Саме з припиненням репресій та насильства в стінах вищих навчальних закладів пов'язувалася можливість відновлення навчального процесу¹¹.

Після повернення делегатів 12 квітня 1905 р. у Харківському університеті пройшло спільне засідання викладачів на якому було обговорено перебіг та результати з'їзду, а також відбулася організація відділу Всеросійського академічного союзу¹².

У проєкті статуту Харківського відділу Всеросійського академічного союзу вказувалося, що він є автономною частиною Всеросійського союзу професорів і викладачів вищих навчальних закладів. Його метою визнавалося поліпшення всіх сторін академічного життя на засадах повної автономії та академічної свободи. Членами відділу могли бути дійсні та колишні професори і викладачі вищих навчальних закладів м. Харкова. Харківський відділ складався з двох груп: професорської та викладацької, кожна з них могла обирати представників іншої групи. Нових членів відділів мали затверджувати голосуванням на засіданнях професорської або викладацької груп. Всі питання поточного функціонування груп вирішувалися на зборах. Керівництво поточними справами обох груп здійснювали обрані групами бюро, а спільними справами обох груп займалося загальне бюро. В окремих випадках передбачалося проведення об'єднаних засідань груп професорів та викладачів. Обов'язковою визнавалася участь членів Харківського відділу у фонді взаємодопомоги Всеросійського академічного союзу. Розмір членських внесків мав становити 5 руб. на рік¹³.

Затверджений статут Харківської групи молодших викладачів повністю відповідав зазначеному проєкту і конкретизував мету існування групи. Зокрема, вказувалося, що для поліпшення всіх сторін академічного життя група в різних формах (загальних зборах, спеціальних комісіях, колективних заявах у пресі, статтях, лекціях, читаннях тощо) бере участь у

виробленні та втіленні в життя нового статуту вищих навчальних закладів, обговорює поточні події академічного життя та пов'язані з ним факти життя суспільного і, по можливості, активно реагує на ці явища задля виконання завдань Союзу¹⁴.

В процесі функціонування групи найбільшу суспільно-політичну активність проявляли молодші викладачі. Для багатьох професорів головними були питання академічної свободи, однак революційна ситуація вимагала політичного самовизначення і професура була змушена з цим рахуватися¹⁵.

В якості прикладу наростаючого революційного тиску на ліберальну професуру Харківського університету можна навести зібрання товариства грамотності, що проходило 11 квітня 1905 р. під головуванням професора Харківського університету М.П. Чубинського. Серед присутніх значну частину склали робітники та студенти. Питання намічені в програмі зібрання за пропозицією інженера М.П. Винокурова і одноголосної підтримки аудиторії були замінені питаннями загальнополітичного характеру. Потім було запропоновано вшанувати вставанням робітників, що загинули 9-10 січня 1905 р. у Петербурзі. При цьому головуючий професор М.П. Чубинський не переривав виступаючих, навіть коли ті говорили, про необхідність захищатися зі зброєю в руках від можливих репресій. Проханням більше не вживати таких висловів він відреагував лише на вигуки «Хай живе революція!» та «Геть самодержавство!». При цьому, апелюючи до аудиторії, головуючий замість звичного – «панове» використовував звертання «громадяни». Збори товариства грамотності прийняли резолюцію в якій вимагали проведення демократичних Установчих зборів, оскільки існуючий державний лад не сприяв просвітницькій діяльності¹⁶. Таким чином, засідання легально існуючого просвітницького товариства з мовчазної згоди головуючого професора М.П. Чубинського перетворилося в політичну маніфестацію.

Легальне юридичне товариство для поширення революційних ідей використав активний діяч Академічного союзу професор М.А. Гредескул. Ще у жовтні 1902 р. ним було створено соціологічний гурток з метою вивчення соціального ладу Російської імперії та європейських держав. Пізніше соціологічний гурток трансформувався у юридичне товариство. Його перше засідання відбулося 6 листопада 1902 р. і

мало політичне забарвлення, чим привернуло до себе увагу жандармських органів. Друге публічне засідання юридичного товариства пройшло вже після Указу 18 лютого 1905 р. На нього були запрошені інтелігенція та робітники. Керував засіданням професор М.А. Гредескул, котрий запропонував зборам обговорити основні положення «Найвищого рескрипту 18 лютого». Ця пропозиція викликала бурхливі дебати з вимогою скликання Установчих зборів шляхом загального, рівного, прямого і таємного голосування. Результатом засідання стала резолюція, що не підтримала царського указу, а вимагати скликання Установчих зборів, свободи слова, сходок, спілок, зборів і страйків. Засідання закінчилося політичною демонстрацією зі співом революційних пісень і вигуками «Геть самодержавство!». У вересні 1905 р. відбулося третє засідання юридичного товариства під керівництвом М.А. Гредескула, котре також мало революційний характер, і на якому сам головуючий висловив впевненість в переможному завершенні революції та неодмінній загибелі самодержавства. Таким чином, Харківське юридичне товариство перетворилося у революційний клуб. Проводив професор М.А. Гредескул і публічні читання. Зокрема, 1-го, 3-го і 4-го жовтня 1905 р. в циклі лекцій ним був розкритикований акт скликання Державної Думи. В своїх промовах він поширював соціал-демократичні погляди (за агентурними даними в цей час він очолив місцеву соціал-демократичну організацію). Це змусило губернатора заборонити публічні лекції професора, призначені на 11 жовтня 1905 р.

Під час жовтневих революційних подій М.А. Гредескул організував комісію з професорів для звільнення забарикадованих в приміщенні Харківського Університету революціонерів без обшуку та встановлення особи. 12 жовтня 1905 р. вимога комісії була задоволена. Звільнені вирушили на мітинг на Скоблевську площу, де М.А. Гредескул говорив про швидке падіння самодержавства, безсилля уряду та необхідність виборної влади. 18 листопада 1905 р. на засіданні Міської Думи професор М.А. Гредескул дорікнув їй за співчуття уряду. Він був також редактором газети «Мир». З оголошенням загального політичного страйку у № 12 названого періодичного видання на першій сторінці було вміщено заклик до страйку¹⁷.

До активних діячів Союзу професорів можна також віднести ректора Харківського університету Д.І. Багалія, професорів того ж університету М.А. Максименка, М.І. Светухіна, Г.В. Коршуна, П.І. Шатілова, М.Ф. Сумцова, М.П. Трінклева та ін.¹⁸ Такім чином, для професорського середовища була характерна епізодична участь в суспільно-політичному житті.

Більшу суспільно-політичну активність проявляла група молодших викладачів харківських університетів: класичного, політехнічного та ветеринарного.

В січні 1906 рр. до групи молодших викладачів Всеросійського академічного союзу входило 108 осіб, з них – 4 професори (така можливість була передбачена статутом)¹⁹.

Членами групового бюро були: голова приват-доцент А.М. Фатєєв, товариш голови приват-доцент Т.Є. Тимофєєв, скарбник приват-доцент П.І. Шатілов, секретарі приват-доцент Б.В. Попов і лаборант Н.А. Валяшко²⁰.

За даними жандармських органів, на ім'я керівника групи молодших викладачів А.М. Фатєєва у 1905 р. регулярно надходила поштою революційна література. Під час революційного повстання 1905 р. в м. Харкові він входив до складу комітету з організації міліції, а також був членом у комітеті безпеки. У 1906 р. він був редактором харківської газети «Накануне», видання якої було припинене за розпорядженням губернатора²¹.

Функціонування групи молодших викладачів вищих навчальних закладів Академічного союзу в Харкові було започатковано з 1 лютого 1905 р., коли викладачі приєдналися до вимог, викладених в «Записці 342-ох вчених». В цей час група ще не була складовим елементом академічного союзу, оскільки він перебував на етапі формування. Але незабаром тимчасове бюро Союзу налагодило контакт з петербурзьким і московським організаційними бюро Всеросійського академічного союзу і після першого установчого з'їзду увійшла до загальної організації Союзу.

В подальшому делегати групи продовжували брати участь у з'їздах Академічного союзу. Його представниками на другому з'їзді в Петербурзі (25-28 серпня 1905 р.) були А.М. Фатєєв і Т.Є. Тимофєєв, а на 3-му з'їзді в січні 1906 року Браунштейн, Конєв, Ситніков і Тимофєєв. Доповіді делегатів були представлені також і в загальних зборах членів групи.

Діяльність групи в 1905 р. проявилася у проведенні загальних зборів, на яких обговорювалися питання академічні та суспільно-політичні, приймалися резолюції, збиралися кошти на підтримку діяльності організації та визвольного руху. З 1-го лютого 1905 р. по 30-е січня 1906 група провела 15 загальних зборів своїх членів та 2 спільних засідання з групою професорів.

В питаннях Академічного життя діяльність групи проявилася у виробленні та опублікуванні таких думок та заяв: 1) з питання про страйк студентів (1 лютого 1905 р.); 2) з питання про ставлення до загрози уряду звільнити студентів і професорів (16 травня 1905 р.), 3) з питання про початок занять (10 вересня 1905 р.), 4) з питання про ставлення до проекту статуту, виробленого ректорами (24 листопада 1905 р.), 5) з питання про ставлення до роботи за статутом міністерської комісії (30 січня 1906 р.)²².

Зокрема, на засіданні 16 травня 1905 р. була прийнята резолюція в котрій вказувалося, що ліберально-опозиційний та революційний настрій викладачів та студентів є відображенням загального настрою країни, а тому неправильним є прагнення уряду перекласти відповідальність за революційну діяльність студентів ВНЗ на професорсько-викладацький склад. Назрілими визнавалися потреба народного представництва, що похитнуло би монополію держави на управління країною, та необхідність реформування державного устрою. В резолюції висловлювався жаль з приводу закритості комунікаційних каналів уряду і неможливості довести до його відому проектів трансформації державного ладу Російської імперії. При такій закритості головним винуватцем наростання опозиційних настроїв, на думку молодших викладачів, визнавався уряд. «При напорі громадських сил живому державному механізму на мертвій точці довго залишатися не можна. Вибух неминучий. А потім, рано чи пізно, природне русло все одно буде знайдено» – стверджувалося у резолюції. Неможливою визнавалася вимога академічної свободи без свободи політичної, оскільки кожен «небажаний член тимчасової автономії» міг постраждати за свої переконання. Таким чином, у разі небажання уряду розширити канал комунікації студентські хвилювання та масові звільнення викладачів визнавалися неминучими²³.

Крім того, групою молодших викладачів була здійснена безуспішна спроба налагодити контакт зі студентами. Ще менш вдалою було намагання домогтися участі молодших викладачів в управлінні університетом.

Активну участь брала група у суспільно-політичному житті краю, зокрема, здійснювалася матеріальна підтримка діяльності громадських організацій. Крім того, було заявлено протест проти масових арештів у грудні 1905 року. Група молодших викладачів через своїх делегатів була представлена в об'єднаній організації Харківського Союзу Союзів. Також група підтримувала своїх членів у взаємодії з адміністрацією навчальних закладів, зокрема, нею було заявлено протест проти спроб накладення адміністративного стягнення щодо приват-доцента Коршуна²⁴.

В грудні 1905 року розпочалися репресії проти активних діячів союзу, зокрема було заарештовано професора М.А. Гредескула. 13 грудня 1905 р. в інформаційному листі, що видавався місцевим бюро Союзу Союзів від імені об'єднаних груп Харківського академічного союзу було надруковано протест проти арештів Гредескула та інших харків'ян. В протесті також містилися вимоги негайного звільнення заарештованих та скасування спеціальних законів, спрямованих на придушення революційного руху. Крім того, декларувалася впевненість у необхідності продовження революційної боротьби та повна підтримка активних борців за свободу. Членами союзу висловлено готовність надати останнім моральну та матеріальну допомогу²⁵.

На початку 1906 р. Академічний союз тимчасово припиняє свою діяльність. Її було відновлено в Харкові у другій половині 1907-1908 рр. серед професорів і викладачів персоналу Харківського технологічного інституту (входило 10 осіб) та окремих професорів Харківського імператорського університету, зокрема М.А. Максименка та Д.І. Багалія. Діяльність Союзу проходила конспіративно (з чим пов'язаний і брак інформації про нього в цей період). Відбувалися наради на яких обговорювались різні суспільно-політичні й освітні питання²⁶. Окремі члени організації підтримували страйкову боротьбу студентів. Зокрема, професор Д.І. Багалій восени 1908 р. під час студентського страйку вмовляв студентів-членів «Союза русского народа», що просили його читати лекції, відмовитися від їх прослуховування²⁷.

Таким чином, Академічний союз в Харкові в 1905-1908 рр. включав в себе групи професорів та молодших викладачів. Більшою кількістю членів та посиленою активністю відзначалася група молодших викладачів. Вона проводила наради, відгукувалася у резолюціях та постановах своїх засідань на актуальні проблеми політичного та академічного життя, займалася суспільно-корисною діяльністю, відстоювала професійні інтереси своїх членів тощо. В силу об'єктивних обставин (кількісне переважання молодших викладачів в університетах) професорська група відзначалася меншою чисельністю. Особливу активність проявляли лише окремі її члени. Зокрема, професор Харківського університету соціал-демократ М.А. Гредескул був активним організатором і учасником мітингів та демонстрацій. Для поширення революційних ідей він використав легально існуюче юридичне товариство та публічні читання. На початку 1906 р. у зв'язку з початком періоду репресій Академічний союз в Харкові тимчасово припиняє свою діяльність. У 1907-1908 рр. він відновлює свою діяльність при Харківському технологічному інституті (входили викладачі і з інших ВУЗів). Діяльність проходила конспіративно. Перспективами подальших досліджень є вивчення діяльності Академічного союзу у всеукраїнському масштабі.

Примітки:

¹ Череванин Н. Движение интеллигенции / Н. Череванин // Общественное движение в России в начале XX-го века: в 3-х т. / под ред. Л. Мартова, П. Маслова и А. Потресова. СПб., 1910. – Т. 2, Ч. 2. – С. 146-201.

² Иванов А.Е. Высшая школа России в конце XIX – начале XX вв. / А.Е. Иванов. – М.: Ин-т рос. истории, 1991. – С. 228-252.

³ Иванов А.Е. Российский ученый корпус в зеркале первой русской революции / А.Е. Иванов // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 6 (44). – С. 44-47.

⁴ Иванов А.Е. В преддверии кадетской партии: Всероссийский Союз деятелей науки и высшей школы / А.Е. Иванов // Власть и наука, ученые и власть: 1880-е – начало 1920-х годов. – СПб: Дм. Буланин, 2003. – С. 88-96.

⁵ Самоорганизация российской общественности в последней трети XVIII – начале XX в. / [Отв. ред. А.С. Туманова]. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. – С. 493-519.

⁶ Ростовцев Е.А. Академическая корпорация Санкт-Петербургского университета в начале XX в.: отношение к власти и гражданскому обществу / Евгений Анатольевич Ростовцев // «Быть русским по духу и европейцем по образованию»: Университеты Российской империи в образовательном пространстве Центральной и Восточной Европы XVIII – начала XX в. / [Отв. сост. А.Ю. Андреев]. – М.: РОССПЭН, 2009. – С.139-156.

⁷ Нариси історії української інтелігенції (перша половина XX ст.): У 3 кн. / [Відп. ред. Ю. О. Курносів; Авт.: С. І. Білокінь, О. Д. Бойко, Г. С. Брега та ін.]. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. – Кн. 1. – С. 65.

⁸ Омелянчук И.В. Монархические «академические корпорации» в учебных заведениях России (1901-1914 гг.) / И.В. Омелянчук // Клио: журнал для ученых. – 2007. – № 1 (36). – С. 87.

⁹ Самоорганизация российской общественности... – С. 501.

¹⁰ Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДАК України). – Ф. 304. Харківське розшукове відділення 1902-1903 рр. Харківський охоронний відділ 1903-1906 рр. – Оп. 1. – Спр. 85. – Арк. 100-100 зв.

¹¹ Самоорганизация российской общественности... – С. 505-507.

¹² ЦДАК України. – Ф. 304. Харківське розшукове відділення 1902-1903 рр. Харківський охоронний відділ 1903-1906 рр. – Оп. 1. – Спр. 85. – Арк. 100-100 зв.

¹³ ЦДАК України. – Ф. 705. Південно-Східне районне охоронне відділення. 1905-1914 рр. – Оп. 1. – Спр. 396. – Арк. 55-55 зв.

¹⁴ ЦДАК України. – Ф. 336. Харківське губернське жандармське управління. 1868-1917 рр. – Оп. 1. – Спр. 3282. – Арк. 37-37 зв.

¹⁵ Самоорганизация российской общественности... – С. 503-505.

¹⁶ ЦДАК України. – Ф. 304. Харківське розшукове відділення 1902-1903 рр. Харківський охоронний відділ 1903-1906 рр. – Оп. 1. – Спр. 85. – Арк. 101-101 зв.

¹⁷ ЦДАК України. – Ф. 304. Харківське розшукове відділення 1902-1903 рр. Харківський охоронний відділ 1903-1906 рр. – Оп. 1. – Спр. 91. – Арк. 7-8.

¹⁸ ЦДАК України. – Ф. 336. Харківське губернське жандармське управління. 1868-1917 рр. – Оп. 1. – Спр. 3726. – Арк. 21-35 зв.

¹⁹ ЦДАК України. – Ф. 336. Харківське губернське жандармське управління. 1868-1917 рр. – Оп. 1. – Спр. 3282. – Арк. 35 зв.

²⁰ ЦДІАК України. – Ф. 705. Південно-Східне районне охоронне відділення. 1905-1914 рр. – Оп. 1. – Спр. 396. – Арк. 59.

²¹ ЦДІАК України. – Ф. 705. Південно-Східне районне охоронне відділення. 1905-1914 рр. – Оп. 2. – Спр. 61. – Арк. 131-131 зв.

²² ЦДІАК України. – Ф. 336. Харківське губернське жандармське управління. 1868-1917 рр. – Оп. 1. – Спр. 3282. – Арк. 35-35 зв.

²³ ЦДІАК України. – Ф. 336. Харківське губернське жандармське управління. 1868-1917 рр. – Оп. 1. – Спр. 3282. – Арк. 40-41.

²⁴ ЦДІАК України. – Ф. 336. Харківське губернське жандармське управління. 1868-1917 рр. – Оп. 1. – Спр. 3282. – Арк. 35 зв.

²⁵ ЦДІАК України. – Ф. 838. Колекція листівок. 1897-1917 рр. – Оп. 5. – Спр. 122. – Арк. 1.

²⁶ ЦДІАК України. – Ф. 705. Південно-Східне районне охоронне відділення. 1905-1914 рр. – Оп. 1. – Спр. 699. – Арк. 8-24 зв.

²⁷ ЦДІАК України. – Ф. 705. Південно-Східне районне охоронне відділення. 1905-1914 рр. – Оп. 1. – Спр. 699. – Арк. 8.

Vyacheslav Magas

The activity of the All-Russian Academic Union's organization in Kharkiv (1905-1908)

The paper considers the organizational, public and political activity of the All-Russian Academic Union's organization in Kharkiv in 1905-1908. The organization consisted of two groups: Union of Professors and Union of Tutor. Its activity in Kharkiv can be divided into two periods: open (1905) and secret (1906-1908). The members of the Union discussed the problems of education as well as state reforms. Besides, they tried to influence the students' revolutionary strike struggle and carry out public and helpful activity.

Key words: *Academic Union, Union of Professors, Union of Tutor, academic freedom, revolutionary struggle.*

Надійшла до редколегії 02.10.2013 р.